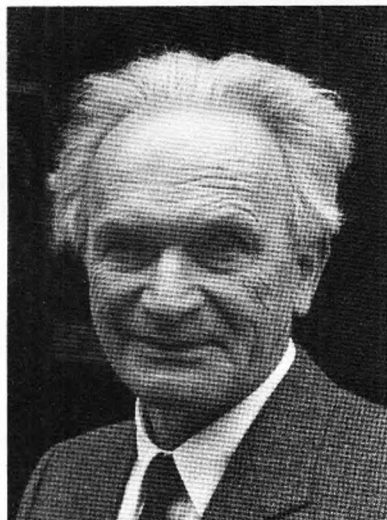


ROZSTANIA • OBITUARIES

WSPOMNIENIE O ZYGMUNCIE HOLCERZE
(1925–2004)

A remembrance of Zygmunt Holcer (1925–2004)



W rozwoju różnych dziedzin wiedzy niekiedy znaczne zasługi mają osoby, nie będące z daną dziedziną wiedzy związane poprzez pracę zawodową, czy uzyskane specjalistyczne wykształcenie. Przykładem takiej wyjątkowej postaci był dla nas, pracowników Zakładu Paleobotaniki Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, znany krakowski kolekcjoner i badacz skamieniałości Zygmunt Holcer.

Urodził się w Krakowie 10 listopada 1925 roku. Tutaj przed początkiem drugiej wojny światowej, w latach 1931–1937 uczęszczał do Szkoły Ćwiczeń przy Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim im. Ks. Grzegorza Piramowicza, a następnie rozpoczął naukę w Gimnazjum Nowodworskiego, znanej szkole istniejącej od XVI w. Od 1939 roku do początku 1943 roku z powodu likwidacji przez władze okupacyjne szkół stopnia średniego uczęszczał

na Kursy Przygotowawcze dla Szkół Zawodowych Stopnia Wyższego, a następnie kontynuował naukę w Szkole Przemysłu Artystycznego (Staatliche Kunstgewerbeschule in Krakau), powstałej w miejsce zlikwidowanej Akademii Sztuk Pięknych. Nauka ta wiązała się z jednej strony z plastycznymi zdolnościami Z. Holcera, z drugiej w pewnym stopniu dawała „gwarancję” uniknięcia przez męską część młodzieży poboru na roboty przez okupanta. Lata młodości przypadające na czas wojny wiązały się dla Niego z bardzo ciężkimi doświadczeniami. W związku z działalnością w podziemiu został aresztowany przez Niemców w lutym 1943 roku i w tym samym miesiącu przewieziony z wyrokiem śmierci do obozu koncentracyjnego Auschwitz, gdzie poddawany był tak zwanym eksperymentom medycznym. Następnie od października 1944 roku przebywał w obozach koncentracyjnych w Buchenwaldzie, w Ohrdrufie i Flossenbergu. Do obozu w Auschwitz trafił także jego ojciec – Mieczysław.

Po oswobodzeniu w maju 1945 roku powrócił do Krakowa. Tu zdał egzamin gimnazjalny, a następnie w lipcu 1946 roku uzyskał w Liceum Ogólnokształcącym im. Henryka Sienkiewicza świadectwo dojrzałości. Studiował na utworzonym w 1945 roku Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Całość pracy zawodowej Z. Holcera była związana z uzyskanym wykształceniem wyższym z zakresu biologii i wiązała się z mikrobiologią. W latach 1948–1951 pracował w Instytucie Gruźlicy w Krakowie, następnie w sanatorium przeciwgruźliczym dla dzieci w Rabce i później od 1954 roku w Krakowskiej Wytwórni Surowic i Szczepionek.

W roku 1981 przeszedł na emeryturę i, jak sam wspominał, szukał sobie nowych zainteresowań i zajęć. Wśród tych, które kontynuował lub zaczął intensywniej rozwijać po przejściu na emeryturę znajdowały się geologia, historia wraz z archeologią i fotografia artystyczna. Wśród rozlicznych zainteresowań szczególną uwagę Z. Holcera budziły minerały i skały związane z wulkanizmem, a przede wszystkim różne postaci krzemionki, w tym agaty i zmineralizowane

drewna. Były one najliczniej reprezentowane w jego liczącej wiele tysięcy okazów kolekcji geologicznej.

Zasadniczą częścią zbiorów paleobotanicznych Z. Holcera jest unikatowa w skali Polski kolekcja zmineralizowanych szczątków roślinnych, głównie drewna, na którą składają się okazy z wszystkich kontynentów, w tym liczne skamieniałości z różnych stanowisk w Polsce. Ponadto zbierał skamieniałości roślin karbońskich zachowane w postaci uwęgliń, odcisków oraz odlewów i ośródek. Wybrane części tej kolekcji były wielokrotnie prezentowane i nagradzane na wystawach minerałów i skamieniałości, między innymi w czasie kolejnych edycji odbywającej się cyklicznie na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie Międzynarodowej Wystawie i Giełdzie Minerałów, Skamieniałości i Wyróbów Jubilerskich oraz na imprezach z cyklu „Wawelstone” w Krakowie. Swoje zbiory geologiczne prezentował na ponad 30 wystawach w różnych miastach. Otrzymał 25 nagród za pierwsze lub drugie miejsce w konkursach na najlepsze ekspozycje w ramach tych imprez. Jego zbiory były także prezentowane na wystawach zagranicznych oraz czasowych ekspozycjach w krakowskich muzeach oraz Galerii Osobliwości „Este” przy ul. Sławkowskiej 16, założonej przez zaprzyjaźnionego z nim innego krakowskiego kolekcjonera skamieniałości i minerałów – Zbyluta Grzywacza (1939–2004). Zawsze starał się o odpowiedni komentarz i stosowną szatę graficzną dla swoich ekspozycji. Wszystko to przygotowywał samodzielnie z wielką starannością.

Wybrane okazy ze swojej kolekcji prezentował także na ćwiczeniach z kursu Paleobotanika prowadzonego w Uniwersytecie Jagiellońskim przez Instytut Botaniki. Zawsze z dużą życzliwością odpowiadał na nasze zaproszenie do udziału w tych zajęciach. Widać było, że prezentowanie własnych zbiorów, o których umiał świetnie opowiadać, sprawia mu przyjemność.

Od połowy lat 90. wielokrotnie wspólnie wyjeżdżaliśmy w teren, zwykle w grupie kilku osób, aby zbierać okazy flory karbońskiej z różnych stanowisk w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym. Był też zaangażowany w sprawy badań i ochrony

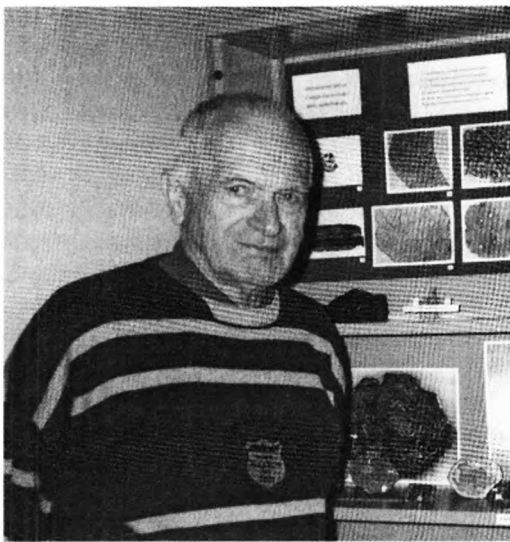


Ryc. 1. Zygmunt Holcer w kopalni soli w Wieliczce, 2003 rok (ze zbiorów Rodziny).

Fig. 1. Zygmunt Holcer in salt mine in Wieliczka, 2003 (from Family collection).

stanowisk zmineralizowanych drewnien z Roztocza, współpracując z dr hab. Danutą Zdebską z UJ i dr. Bolesławem Brzyskim z AGH. Jego zbiory posłużyły opracowaniu taksonomicznemu tych drewnien, dokonane w ramach rozprawy doktorskiej Marzeny Kłusek z AGH.

Zygmunt Holcer zdecydował się przekazać w całości swoją kolekcję paleobotaniczną do Zakładu Paleobotaniki Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tutaj też, po przewiezieniu zbiorów, przychodził niemal codziennie do pracowni przy ul. Kopernika 31 i przez szereg miesięcy porządkował i opracowywał dokumentację swojej kolekcji. Brał czynny udział w pracach koncepcyjnych i technicznych związanych z powstaniem zawierającej liczne okazy z jego kolekcji ekspozycji otwartej w styczniu 2003 r. Muzeum Paleobotanicznego IB UJ. Tu właśnie energią, zapałem do pracy i jednocześnie doświadczeniem z przygotowywania licznych ekspozycji oraz zmysłem artystycznym Z. Holcera



Ryc. 2. Zygmunt Holcer w Muzeum Paleobotanicznym Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego obok przekazanych przez siebie okazów skrzemionkowanych pędów karbońskich paproci z rodzaju *Psaronius* (ze zbiorów Rodziny).

Fig. 2. Zygmunt Holcer in Palaeobotanical Museum of Institute of Botany, Jagiellonian University (Cracow) by silicified specimens of Carboniferous fern *Psaronius* from his collection (from Family collection).

okazały się być nieocenione. Pozostałe części swojej kolekcji geologicznej przekazał do Muzeum Geologicznego Akademii Górniczo-Hutnicznej w Krakowie oraz Muzeum Przyrodniczego Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie.

Był aktywnym członkiem Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk o Ziemi. Działał też aktywnie w stowarzyszeniach kombatanckich. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Fotograficznego i Krakowskiego Towarzystwa Fotograficznego. Swoje prace prezentował na kilkunastu wystawach fotograficznych w Polsce i za granicą. Brał udział w pracach Sekcji Architectura Militaris przy Komisji Urbanistyki i Architektury PAN Oddziału w Krakowie. Był autorem publikacji z zakresu historii. W ostatnich latach życia w sposób szczególnie interesował się między innymi historią Grodziska w Ojcowskim Parku Narodowym.

Zygmunt Holcer został kilkunastokrotnie

uhonorowany odznaczeniami i medalami, między innymi w 1984 roku Krzyżem Kawalerskim i w 1990 roku Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, złotą odznaką „Za zasługi dla Ziemi Krakowskiej” w 1985 roku, a także Krzyżem Oświęcimskim w 1987 roku i w 1995 roku medalem Stowarzyszenia Maksymilian-Kolbe-Werk. Zmarł 17 lipca 2004 roku w Krakowie. Pogrzeb odbył się 23 lipca 2004 roku na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Zygmunta Holcera pamiętam jako osobę o wielkiej pogodzie ducha, pełną życzliwości i energii do pracy. Zawsze w interesujący sposób potrafił prowadzić rozmowę dzieląc się własnymi obserwacjami i szeroką wiedzą na różne tematy. Był jednocześnie osobą o wielkiej kulturze osobistej.

We wspomnieniu wykorzystano informacje uzyskane dzięki uprzejmości Pani Teresy Małkowskiej-Holcerowej oraz informacje zawarte w biogramie:

MAŁKOWSKA-HOLCEROWA T., SKOWROŃSKI A. 2006. Zygmunt Holcer 10.11.1925–17.07.2004. *Mineralogia Polonica* 37(1): 75–77 (tekst w języku angielskim).

Spośród szeregu publikacji z zakresu medycyny, historii i geologii, których autorem lub współautorem był Z. Holcer, jedna dotyczyła botaniki – tafonomii roślin:

HOLCER Z., PAWLIKOWSKI M. 1994. Badania mineralogiczne skrzemionkowanych pni i arkozy kwaczalskiej. *Archiwum Mineralogiczne* 50(1): 69–88.

Sławomir FLORJAN